

KESTÄVÄ KULUTTAMINEN SUOMALAISSA KOTITALOUKSISSA

Lappeenrannan teknillinen yliopisto LUT

Ympäristötekniikan kandidaatintyö

2023

Lotta Kainulainen

Tarkastaja: Apulaisprofessori, Jarkko Levänen

Ohjaaja: Nuorempi tutkija, Anna Härri

TIIVISTELMÄ

Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT

LUT Energiajärjestelmät

Ympäristötekniikka

Lotta Kainulainen

Kestävä kuluttaminen suomalaisissa kotitalouksissa

Ympäristötekniikan kandidaatintyö

2023

45 sivua , 7 kuvaa ja 3 liitettä

Tarkastaja: Apulaisprofessori Jarkko Levänen

Ohjaaja: Nuorempi tutkija Anna Härri

Avainsanat: ekologinen jalanjälki, hiilijalanjälki, kestävä kulutus, kiertotalous, kuluttamisen vastuu, kulutustottumukset, riittävyys, ympäristökestävyys

Tämän kandidaatintyön tavoitteena on käsitellä suomalaisten kulutustottumuksia ja niiden kestävyyttä sekä ympäristövaikutuksia. Työssä perehdytään kuluttamisen syihin, riittävyteen sekä kuluttamisen tulevaisuuteen ja kestävästä kuluttamisesta tukevaan kiertotalouteen. Suomalaisten kuluttajien päästö- ja kulutusmääriä vertaillaan hiilijalanjälkien ja ekologisten jalanjälkien avulla viiden eri maan päästö- ja kulutusmääriin. Työssä aineistona käytetään kirjallisuutta ja artikkeleita, sekä työn yhteydessä toteutettua kulutustottumuskyselyä korkeakouluopiskelijoille.

Kuluttaminen pakollisuutensa vuoksi on jokaiselle tärkeä aihe ja paikka miettiä omien kulutustottumusten vaikutuksia. Kotitalouksien suurentunut kulutus vaikuttaa negatiivisesti ympäristökestävyyteen sekä hiilidioksidipäästöjen määrään. Suomalaisen kuluttajan kulutuksesta johtuvat päästöt ovat 13 % kuluttajan koko eliniän hiilijalanjäljestä. Kuluttajien kulutusmääriä tarkastellessa tulee ottaa huomioon elintaso, rahallinen riittävyys, arvot sekä maantieteellinen sijainti.

Tulokset työstä saatiin kirjallisuuskatsauksen ja kulutustottumuskyselyn seurauksena, ettei kuluttajien kulutustottumukset ole vakiintuneet tietynlaisiksi. Tulevaisuudessa kestävä kuluttaminen edistämiseksi tulee saada aikaan muutoksia yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Kestävä kuluttaminen ja ympäristökestävyyden tukeminen vaativat nyt ja tulevaisuudessa yhteistyötä pienempien ja suurempien organisaatioiden välillä, jotta suurempia muutoksia saadaan aikaan. Muutos kohti ympäristöystävällisempiä kulutustottumuksia on alkanut.

ABSTRACT

Lappeenranta-Lahti University of Technology LUT

School of Energy Systems

Environmental Technology

Lotta Kainulainen

Sustainable consumption in Finnish households

Bachelor's thesis

2023

45 pages, 7 pictures and 3 appendices

Examiner: Assistant Professor Jarkko Levänen

Instructor: Younger researcher Anna Härrä

Keywords: carbon footprint, circular economy, consumption habits, ecological footprint, environmental sustainability, sufficiency, sustainable consumption, responsible consumption

The aim of this bachelor's thesis is to deal with the consumption habits of Finns and their sustainability and environmental effects. The work explores the causes of consumption, sufficiency and the future of consumption and the circular economy that supports sustainable consumption. The emissions and the amount of consumption by Finnish consumers compares with the emissions and consumption amounts of five different countries using carbon footprints and ecological footprints. Literature and articles are used as material in the work, as well as a consumption habits survey for university students which was implemented along with the work.

Due to its compulsive nature, consuming is important topic and place for everyone to think about the effects of their own consumption habits. Increased household consumption has a negative effect on environmental sustainability and on the amount of carbon dioxide emissions. The emissions resulting from the consumption of a Finnish consumer are 13% of the consumer's entire lifetime carbon footprint. When looking at consumers' consumption amounts, the standard of living, financial sufficiency, values, and geographical location must be taken into account.

As a result of the work, based on the literature review and the consumption habits survey, consumer's consumption habits have not been established in a certain way. In order to promote sustainable consumption in the future, changes must be made to the social structure. Supporting sustainable consumption and environmental sustainability now and in the future requires cooperation between smaller and larger organizations to bring about bigger changes. The change towards more environmentally friendly consumption habits has begun.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	2
2 KULUTTAMINEN	4
2.1 Kuluttamisen tarve yhteiskunnassa	6
2.2 Suomalaisten kotitalouksien kulutustottumukset	6
2.2.1 Kotitalouksien kokojen kehitys Suomessa	7
2.2.2 Eri maiden CO₂ päästöjen vertailu Suomen kulutukseen	8
2.2.3 Ekologisten jalanjälkien suuruuksien vertailu maiden välillä	10
2.3 Kuluttamisen vastuun kantajat	12
2.4 Kuluttamisen suunta ja kestävä kuluttamisen tulevaisuus	13
2.5 Kestävään kulutukseen vaikuttavat haasteet nyt ja tulevaisuudessa	14
3 RIITTÄVYYS JA KOHTUULLISUUS KULUTUKSESSA	16
3.1 Riittävyyden määritelmän haasteet	17
3.2 Kestävä kuluttaminen ja riittävyys kulkevat käsi kädessä	17
3.3 Kuluttaminen hyvinvoinnin tukijana ja sen haasteet	18
4 KIERTOTALOUS RATKAISUNA KESTÄVÄÄN KULUTTAMISEEN	20
4.1 Kiertotalouden vaikutukset	20
4.2 Kiertotalouden tulevaisuus Suomessa	21
5 KULUTUSTOTTUMUKSIIN POHJAUTUVA KYSELY	23
5.1 Kyselyn kysymysten merkitys	23
5.2 Vastausten analysointi	23
5.3 Vastauksien epävarmuustekijät	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	28
7 YHTEENVETO	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	39

Liite 1. Kyselyn kysymykset 1–5.

Liite 2. Kyselyn kysymykset 6–12.

Liite 3. Kyselyn kysymykset 13–16.

LYHENNE- JA SYMBOLILUETTELO

CO ₂	Hiilidioksidi (Carbon dioxide)
CO ₂ e	Hiilidioksidiekvivalentti (Carbon dioxide equivalent)
kg	Kilogramma (Kilogram)
§	Lakipykälä (Notch)
%	Prosentti (Percent)

1 JOHDANTO

Kuluttamisen vähentäminen on noussut viime vuosina tärkeäksi aiheeksi, koska kuluttamisen haitalliset ilmastovaikutukset ja niiden päästöt ovat huomattavat. Globaalisti ilmastopäästöistä 60–70 prosenttia aiheutuu kotitalouksien kulutuksesta, ja myös Suomessa koko maan hiilidioksidipäästöistä jopa yli 60 prosenttia syntyy siitä. (Saramäki 2020, 14 & 95.) Tarkastellessa suomalaisen keski-vertoihmisen päästöjä kotitalouden tavaroiden päästöt ovat 13 prosenttia henkilön elämäntavan hiilijalanjäljestä. Tämä 13 prosenttia päästöistä vastaa 1 330 kilogrammaa CO_{2e} päästöjä. (Sitra 2019). Kotitalouksiin hankittavien tavaroiden ilmastovaikutuksia sekä päästömääriä on kuitenkin vaikea, jopa mahdotonta selvittää tuotteen ostajana (Saramäki 2020, 95). Kotitalouksien kulutusmäärät vaihtelevat kuitenkin huomattavasti vertaillessa maidenvälisiä kulutusmääriä (Globalis 2020b).

Yksinkertaista ratkaisua ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen ei ole olemassa, mutta negatiivisiin ilmastovaikutuksiin voidaan vaikuttaa kuluttamisen valinnoilla. Kestävä kuluttaminen tarkoittaa kuluttamisen muotoa, jossa omien valintojen avulla minimoimaan omasta kulutuksesta syntyvät negatiiviset ympäristövaikutukset (Kiertokapula n.d). Kestävän kuluttamisen avulla voidaan saada aikaan päästötasojen alenemista ja luonnonresurssien säästymistä. Kestävä kulutus onkin levinnyt ihmisten tietoisuuteen ja noussut suosituksi kulutusajatuksiksi viimeisten vuosien aikana.

Käsitteenä kestävä kuluttaminen liittyy vahvasti suurempaan kokonaisuuteen, kestävään talouteen ja sitä kautta kiertotalouteen. Kestävässä kuluttamisessa kuluttaja harkitsee tuotteen tarvittavuutta ja tuotteen vaikutuksia ympäristöön ja sen resursseihin. (OPH 2023.) Kestävän kuluttamisen mallissa apuna voidaan käyttää kiertotaloutta, jotta kulutuksesta saataisiin kestävää.

Kiertotalouden tarkoituksena on säilyttää tuotteiden materiaalien arvo mahdollisimman pitkään. Luonnonvarojen säästelyn seurauksena positiiviset ympäristövaikutukset ovat huomattavia, sillä kiertotalouden ansiosta kasvihuonepäästöjä syntyy vähemmän. Kiertotaloudessa jätteiden määrä ja luonnonresurssien käyttö pyritään minimoimaan mahdollisimman pieneksi. (HSY n.d.) Kiertotalouden voidaankin sanoa edistävän ympäristönsuojelua: kun päästöt vähenevät tuotettaessa uusia tuotteita vanhoista tuotteista, myös materiaali- ja valmistuspäästöt vähenevät.

Tämän työn tarkoituksena on käsitellä suomalaisten kotitalouksien kuluttamista ja miten kuluttamiseen voidaan vaikuttaa sekä käsitellä riittävyyden määritelmää ja sen haasteellisuutta. Työn yhteydessä toteutetaan kysely, jonka tavoitteena on kartoittaa suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden kulutustottumuksia kestävän kulutuksen näkökulmasta. Kuluttaminen tässä työssä käsittää kaikki arjen kulutustuotteet. Työn tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Mitä tarkoitetaan kestäväällä kuluttamisella suomalaisissa kotitalouksissa?
- Miten kestävän kuluttamisen avulla voidaan vaikuttaa ympäristökestävyyteen?
- Mitä tarkoittaa riittävyys suomalaisissa kotitalouksissa ja miksi sen määrittely ei ole yksiselitteistä?
- Miten suomalaisten kulutustottumukset eroavat muiden maiden kulutustottumuksista?

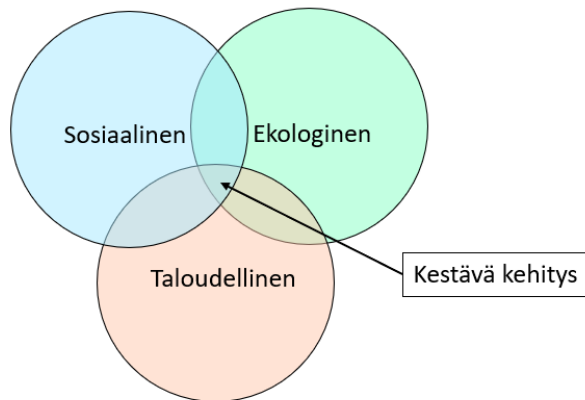
Tässä työssä tutkimusmetodeina toimii kirjallisuuskatsaus ja korkeakouluopiskelijoille suunnattu kysely. Kyselyn tavoitteena on saada suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden kulutustoimintaa ja siihen kohdistuvia ajatuksia kartoitettua. Työn lopussa perehdytään lisäksi kiertotalouden mahdollisuuksiin ratkaisuna kulutuksen suuruuden vähentämiseksi.

2 KULUTTAMINEN

Kestävä kuluttaminen tarkoittaa kuluttamisen muotoa, jossa omien valintojen avulla minimoimaan omasta kulutuksesta syntyvät negatiiviset ympäristövaikutukset (Kiertokapula n.d). Kestävässä kuluttamisessa kuluttaja harkitsee kulutushyödykkeen tarvittavuutta ja sen vaikutuksia ympäristöön (OPH 2023). Kulutushyödykkeillä tarkoitetaan palvelua tai tavaraa, jotka ovat tarjolla yksityishenkilöille. Kulutushyödykkeet ovat hyödykkeitä, joita yksityishenkilöt yleensä hankkivat yksityiseen käyttöön. Tällaisia hyödykkeitä ovat esimerkiksi vaatteet, elintarvikkeet sekä elektroniikka. (Kuluttajaliitto n.d.) Kestävän kuluttamisen käsite pohjautuu kestävän kuluttamisen ja kestävän kehityksen käsitteisiin, joiden yhteistarkoitus on tuoda kestäviä kulutustapoja esille (Tanninen 2020).

Kestävä kuluttaminen on suuressa roolissa ympäristökestävyyttä tarkasteltaessa. Kestävän kuluttamisen avulla voidaan vaikuttaa ympäristökestävyyteen, sillä resurssien säästäminen ja negatiivisten ympäristövaikutusten väheneminen vaikuttavat positiivisesti ympäristön hyvinvointiin ja sen kestävyteen. Kestävän kulutuksen ja ympäristökestävyyden yksi keskeisimmistä ajatuksista on resurssien kestävä kuluttaminen ja kuluttamisen vaikutukset ympäristöön. Ajankohtaisuuden vuoksi ympäristökestävyyttä pyritäänkin jatkuvasti tukemaan erilaisilla keinoilla. Keinot voivat olla esimerkiksi yksilölähtöisiä tai kansainvälisiä. Yksi kansainvälinen keino, jolla pyritään vaikuttamaan kestäväan kuluttamiseen ja ympäristöresursseihin, on esitetty YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa.

Kestävä kehitys muodostuu sosiaalisesta, taloudellisesta sekä ekologisesta kestävydestä. Näiden kolmen kestävyden yhteys toisiinsa esitetään kuvassa 1. Jokainen kolmesta osa-alueesta käsittelee omaa asiaansa, kuitenkin kytkeytymällä ihmisen inhimillisiin tarpeisiin. Osa-alueille ei ole olemassa tiettyjä määritelmiä, miten ne määritellään kestäväan kehityksen yhteydessä. (JYU 2021.) Kuluttamista tarkastellessa kaikella toiminnalla on vaikutus kuitenkin jokaiseen kestäväan kehityksen osa-alueeseen jollakin tavalla. Kuitenkaan ei voida suoraan määritellä mitkä asiat kuuluvat mihinkin osa-alueeseen, sillä niiden rajat ovat häilyvät toisiinsa verrattuna.

Kuva 1. Yhteistyön merkitys kestävän kehityksen syntymiseksi.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteista yksi käsittelee suoraan kuluttamista. Tämä kestävän kehityksen tavoite on numero 12 vastuullinen kuluttaminen. Tavoitteen tarkoituksena on edistää kestävästä kulutuksesta saavuttaen vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä käyttäminen ja kestävien kulutus- ja tuotantotapojen vahvistaminen. Tavoitteen 12 alakodassa 12.5 mainitaan jätteen syntymisen vähentämisestä ennaltaehkäisyä, kierrätyksen sekä uudelleenkäytön avulla. (IAEG-SDGs 2017 & Sustainable development goal n.d.)

Kestävän kehityksen päätarkoituksena on taata tuleville sukupolville riittävät luonnonvarat, niin, että tulevien sukupolvien tarpeet saadaan täytettyä sekä pystytään takaamaan hyvinvointi myös tulevaisuudessa. Tarkoituksena on mahdollistaa seuraaville sukupolville samat mahdollisuudet elämään kuin nykyisillä sukupolvilla. (United Nations 1987). Kestävän kehityksen avulla voidaan vaikuttaa kestävästä kuluttamiseen, joka pystyy tukemaan kestävän kehityksen päätavoitetta resurssien säästämisestä.

Kestävän kulutuksen käsite on kuitenkin todella laaja ja sen määrittely onkin myös haastavaa, sillä sen monipuolisuus vaikeuttaa määritelmän rajausta. Kestävän kulutuksen toimintamallia pidetään nykyään hieman ihannoituna toimintana, sillä sen avulla vaikutetaan ympäristökestävyyteen ja saadaan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi ilmastonmuutoksen etenemisen ehkäisyyn (Jackson 2005). Tiedetään kuitenkin, että kestävä tuotanto ja kulutus ovat pohjimmiltaan syy esimerkiksi ilmastonmuutokselle. Kestämättömän kuluttamisen vaikutus ulottuu ympäristön hyvinvoinnista itse kuluttajien hyvinvointiin saakka. (Sustainable development goals n.d.)

Yksityishenkilöiden kulutuksen taso Tilastokeskuksen mukaan on pitkään ollut tasaisessa ja vakaassa kasvussa, mutta koronaepidemian seurauksena vuonna 2020 kulutuksen taso laski

huomattavasti. Kuitenkin vuonna 2021 kulutuksen taso nousi takaisin samalle tasolle kuin ennen epidemiaa. Tasainen kasvu kulutuksessa mahdollistuu, kun työssäkäyvien henkilöiden palkkataso on kohonnut, jolloin yksittäisten kotitalouksienkin tulot ovat kasvaneet. (EK 2022.) Käyttötavaroiden määrät ovat riippuvaisia kuluttajien varallisuudesta ja arvomaailmoista (Gummerus 2019).

2.1 Kuluttamisen tarve yhteiskunnassa

Kuluttaminen on jokaiselle pakollista, sillä esimerkiksi asuminen vaatii jokaiselta kuluttamiskäyttäytymistä (Gummerus 2019). Kulutuksen merkitystä usein korostetaan liikaa, sillä kuluttaminen tapahtuu usein huomaamatta pakollisuutensa vuoksi. Arkipäiväisessä elämässä kuluttajien tulee tehdä päätöksiä, jotka aiheuttavat jonkinlaista kulutusta jatkuvasti ja koko ajan. Usein kuluttajat saattavatkin olla jumissa kulutustottumuksiin, jotka eivät ole ympäristön kannalta kestäviä. (Jackson 2005.)

Usein kuluttajien ongelmana onkin, että kulutusta tarkastellaan lyhyeltä aikaväliltä. Ilman, että otetaan huomioon mahdolliset vaikutukset pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi päästömääriin tai tulevaisuuden sukupolviin. Yleensä yksittäinen kuluttaja ajattelee ensin omia arvoja ja tarpeitaan sekä niiden täyttymistä (Virtanen 2016). Usein vasta omien tarpeiden täyttämisen jälkeen huomataan mahdolliset ympäristövaikutukset ja muu ympärillä tapahtuva. Tähän jälkikäteen ajatteluun vaikuttaa pinttyneet kulutustottumukset ja niiden vaikutus yhteiskunnassa.

2.2 Suomalaisien kotitalouksien kulutustottumukset

Suomalaisissa kotitalouksissa keski-vertoihmisen kotitalouden kulutushyödykkeiden päästöt ovat suuruudeltaan 13 prosenttia koko elämäntavan hiilijalanjäljestä. Tämä noin 13 prosenttia kokonaispäästöistä vastaa suunnitteen 1 330 kilogrammaa CO₂e päästöjä ilmaan. (Sitra 2019). Vaikka kulutushyödykkeiden keski-vertopäästömäärä on noin 13 prosenttia kuluttajan hiilijalanjäljestä, kuluttaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa päästömäärien suuruuteen. Päästömäärät vaihtelevat eri henkilöiden välillä huomattavasti eri

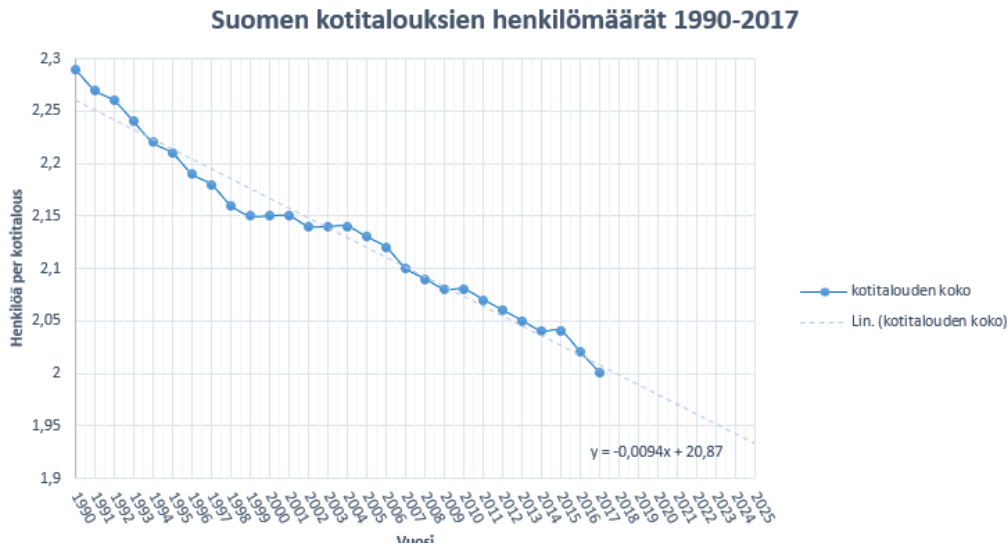
syiden seurauksena. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi varallisuus, henkilökohtaiset tavat toimia sekä kotitalouksissa asuvien kuluttajien arvomaailmat (Gummerus 2019). Kuluttamisen ajatellaankin kuuluvan osaksi kuluttajan omaa identiteettiä (Jackson 2005).

Kulutustottumukset pohjautuvat yleensä kulutuskulttuuriin. Kulutuskulttuuri ohjaa kuluttajien päätöksiä ja kulutusmääriä kulutukseen liittyen. Kulutuskulttuuria voidaan pitää useampien kokonaisuuksien summana, jossa ympärillä vaikuttavat kulttuurilliset piirteet, yhteisöt sekä yhteiskunnassa hallitsevat normit. (Sanne 2002.) Kulutuskulttuuri ei aina kuitenkaan tarkoita vain kulutukseen liittyviä negatiivisia puolia, sillä kulutuskulttuuri voi olla ympäristöä suojelevaa erilaisten ympäristöystävällisten päätöksien seurauksena. Ympäristön huomioiva kulutus on vähitellen siirtynyt osaksi kulutuskulttuuria, joka tukee kestävästä kulutuksesta toteutumista (Uotinen 2011).

Suomalaisten kuluttajien kulutusmääristä puhuttaessa esiin nousee, kuinka monta maapalloa tarvittaisiin täyttämään Suomen kulutusmäärät. Vuonna 2023 suomalaisten kestävästä kulutuksesta rajat ylittyvät nelinkertaisesti siitä, mikä olisi kestävyysraja. Ajallisesti Suomessa kulutetaan oma osuus luonnonresursseista jo kolmessa kuukaudessa. WWF:n mukaan Suomi kuluttaakin oman osansa luonnonvaroista 16. nopeinten koko maailmassa. (Toiskallio 2023.) Ylikulutuksen seurauksena ilmastonmuutos kiihtyy, sillä luonnonresursseja käytetään nopeammin kuin ne kerkeävät uusiutumaan. Luonnonresurssien käyttäminen vaikuttaa suoraan luonnon monimuotoisuuteen ja ympäristökestävyyteen. (Greenpeace 2019.)

2.2.1 Kotitalouksien kokojen kehitys Suomessa

Kotitalouksien koko vaikuttaa hankittavien kulutustuotteiden määrään. Kotitalouksien keskimääräinen koko on pienentynyt Suomessa vuosi vuodelta. Tarkastellessa suomalaisten kotitalouksien keskimääräistä kokoa vuosien 1990 ja 2017 välillä voidaan huomata kehitystä henkilömäärän vähenemisessä. Kuvassa 2 havainnollistetaan kotitalouksien kokoa vuodesta 1990 vuoteen 2017. Lineaarisen käyrän avulla aikaisempien vuosien henkilömäärän kehityksen perusteella ennakoitua vuoteen 2025 saakka kotitalouksien koon kehittyminen.

Kuva 2. Suomen kotitalouksien henkilömäärät. (SVT 2019.)

Kuvasta 2 voidaan huomata Suomalaisten kotitalouksien henkilömäärän lasku. Vuonna 2017 keskimääräinen kotitalouksien koko oli kaksi henkilöä. Jos kotitalouksen koon kehitys pysyy samanlaisena, voidaan ennustaa kotitalouden keskimääräisen koon olevan alle kaksi henkilöä vuonna 2025.

Yksinasuvien henkilöiden määrä on kasvanut paljon. Vuonna 2021 yksinasuvia osuus oli 46 % kaikista Suomessa asuvista (Tilastokeskus 2022). Syitä kotitalouksien koon pienentymiseen ovat nuorten muutto aikaisemmin pois lapsuuden kodeistaan, vanhuksat asuvat nykypäivänä pidempään yksin kodeissaan sekä avioerot ovat yleinen syy yksin muuttamiseen. Kotitalouksien pienentymisen ja asuntojen lisääntymisen seurauksena jokaisella yksinasuvalla henkilöllä pakollisia kulutustuotteita tulee hankittua yhtä paljon kuin esimerkiksi viiden henkilön kotitaloudessa. Tämän voidaan olettaa lisänneen kulutusta moninkertaistamalla kotitalouksiin tarvittavat keittiön, kylpyhuoneen ja kodin muiden kulutustuotteiden kysynnän. (Sanne 2002.)

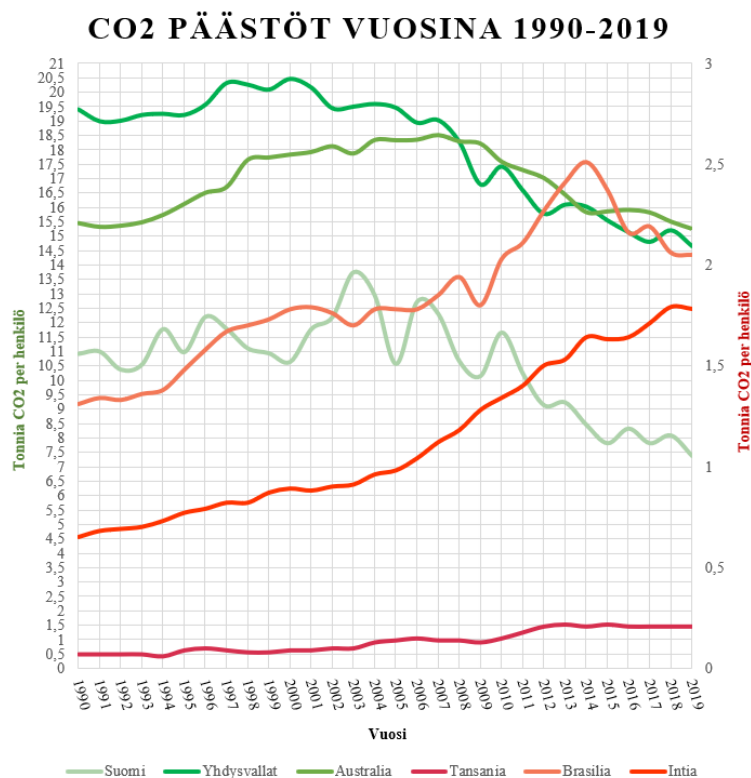
2.2.2 Eri maiden CO₂ päästöjen vertailu Suomen kulutukseen

Päästöjä syntyy jokaisessa maassa eri syistä. Globaliksen datasta voidaan huomata, että Suomessa vuonna 2019 kaikista CO₂ päästöistä asukasta kohden jää 7370 kg CO₂. Päästö määrä yhdelle suomalaiselle on huomattavasti suurempi kuin esimerkiksi tansaniaalaista henkilöä kohden. Euroopan monella maalla henkilöä kohti syntyvät päästöt

alittivat 6580 kg CO₂ vuonna 2019. Kuitenkin Euroopan luvut ovat suuria verrattaessa niitä kehittyvien maiden päästömääriin henkilöä kohden vuonna 2019. Esimerkiksi Tansaniassa CO₂ määrä henkilöä kohden vuonna 2019 oli 210 kiloa, joka vastaa 35:tta osaa yhden suomalaisen vuotuisista päästöistä. (Globalis 2020a.)

Hiilidioksidipäästöt asukasta kohden antavat tulkinnan varaa kehitymiselle ympäristön ja hyvinvoinnin kannalta, sillä verrattaessa vuoden 2019 CO₂ määriä vuoden 2005 CO₂ määriin on nähtävissä eroja. Vuonna 2005 CO₂ päästöt henkilöä kohden Suomessa olivat 10 570 kilogrammaa. Suomessa päästöt henkilöä kohden ovat laskeneet neljällä tuhannella CO₂ kilogrammalla. Suomessa päästöjen laskuun on oletettavasti vaikuttanut vuonna 2005 voimaan astunut Kioton ilmastopöytäkirja, jonka tavoitteena on vähentää päästöjen määrää huomattavasti velvoitteiden mukaisesti (Finlex 2005).

Kuvassa 3 on havainnollistettu hiilidioksidipäästöjen suuruuserot ja niiden määrän kehitys vuosittain kuudessa eri valtiossa vuosien 1962 ja 2019 välillä. Jokaisesta maanosasta on valittu yksi maa, jotta voidaan tarkastella päästöjen määrän syntymistä eri maantieteellisistä sijainneista. Kuvasta 3 voidaan havaita, ettei päästömäärien suuruusluokka ole jokaisessa maassa samaa.

Kuva 3. Eri valtioiden henkilöiden CO₂ päästöt.

Kuvassa 3 voidaan havaita, että vihreät käyrät kuvaavat suurempia päästömääriä ja punaiset käyrät pienempiä päästömääriä. Päästömäärien suuruuserojen vuoksi on jouduttu luomaan kuvaajaan toissijainen akseli, jotta pienempipäästöisten maiden arvojen kehitys huomattaisiin.

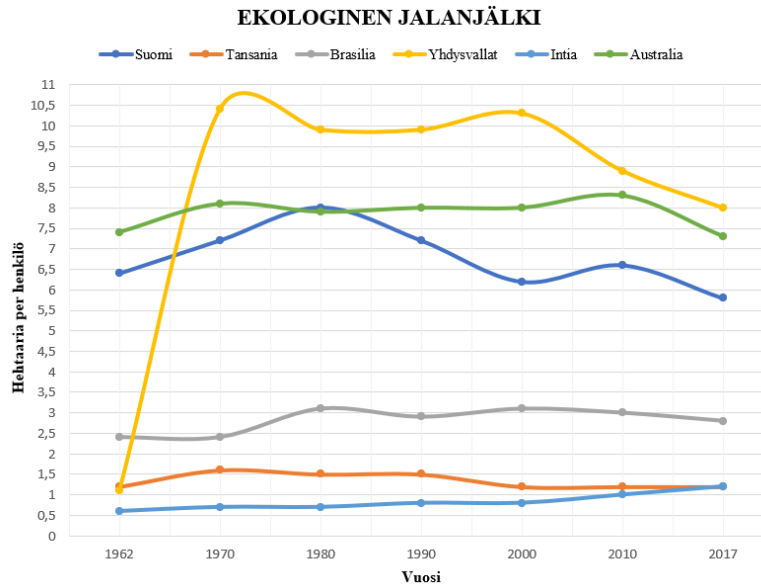
Hiilidioksidipäästöjen määrän kasvu voidaan nähdä huolestuttavana, mutta se ei aina kerro negatiivisista tapahtumista, sillä kehittyvissä maissa päästöjen kohoaminen kertoo elintason noususta. Elintason nousemisen myötä paikallinen kulutus kasvaa. Kulutuksen lisääntyessä tarpeiden täyttämiseksi, hiilidioksidipäästöt kasvavat (Liike 2020). Voidaan puhua hyvinvoinnin kulkevan käsikädessä päästöjen määrän kanssa. Kuvassa 3 kolme pienipäästöisintä maata ovat pysyneet kulutusmäärässä samassa tai päästöt ovat jopa saattaneet nousta. Kolmessa eniten kuluttavassa maassa päästömäärät ovat henkilöä kohden vähenemiseen päin.

2.2.3 Ekologisten jalanjälkien suuruuksien vertailu maiden välillä

Kulutusta ja sen päästöjä tarkasteltaessa huomio voidaan kiinnittää ekologisen jalanjäljen suuruuteen. Ekologisen jalanjäljen tarkoituksena on kuvata maapinta-alaa, jonka kuluttajan toiminta vaatii pois muilta maapinta-alaa tarvitsevilta toiminnoilta. Näitä muita toimintoja ovat esimerkiksi viljely, laiduntoiminta sekä metsätuotanto. Myös hiilidioksidipäästöjä sitovat valtameret ja metsä pinta-alat voivat pienentyä suuren ekologisen jalanjäljen vuoksi. (WWF 2020.) Kuluttajien ekologisten jalanjälkien vertailussa eri maalaisten henkilöiden välillä voidaan huomata kulutuksen vaikutus luonnonvarojen käytön määrään. Kuvassa 4 on havainnollistettu eri valtioiden ekologiset jalanjäljet vuosien 1962 ja 2017 välillä, Globalis sivuston datan pohjalta.

Vuonna 2017 yhtä suomalaista kohden kului 5,8 hehtaarin edestä luonnonvaroja pohjautuen kulutukseen. Samana vuonna yhtä tansanialaista ja intialaista henkilöä kohden käytettiin luonnonvaroja 1,2 hehtaarin verran pohjautuen kulutukseen. (Globalis 2020b.) Suomessa kulutukseen kuluva luonnonvarojen pinta-alan voidaan huomata olevan moninkertainen verrattuna kolmen valitun valtion kulutukseen kuluva luonnonvarojen pinta-alan. Suomalaisten moninkertainen luonnonvarojen kulutus tukee teoriaa, jonka mukaan suomalaisten henkilöiden kuluttaminen ei ole niin kestävää kuin se voisi olla. Kuitenkin

kuvasta 4 voidaan huomata, ettei suomalaisen kuluttajan luonnonvarojen kulutus ole kuitenkaan kaikista suurinta luokkaa. Yhdysvaltalaisen henkilön luonnonvarojen kulutus vei vuonna 2000 10,3 hehtaaria maapinta-alaa.

Kuva 4. Eri valtioiden ekologiset jalanjäljet vuosien 1962 ja 2017 välillä.

Yhden kotitalouden luonnonresurssien kulutus vaihtelee huomattavasti kotitalouden henkilömäärästä sekä tulojen määrästä. Luonnonresurssien kulutuksessa tulee ottaa huomioon kuluttajien tulojen erilaisuus. Kulutusmäärä on selvästi yhteydessä saatavien tulojen kanssa, sillä suurempi pääoma mahdollistaa kulutustuotteiden ja palveluiden hankkimisen pienemmällä taloudellisella vaikutuksella. Suurempi pääoma mahdollistaa kuluttajia valitsemaan ympäristöystävällisempiä ja materiaalitehokkaampia vaihtoehtoja kulutustuotteita hankittaessa. Pienen pääoman omaavat kuluttajat voivat joutua valitsemaan kulutustuotteita hintojen perusteella, ajattelematta niiden ympäristövaikutuksia. Toteutetun tutkimuksen mukaan keskivertosuomalaisella henkilöllä on noin 1700 kulutustuotetta. (Kotakorpi, E. et al. 2008, 37.)

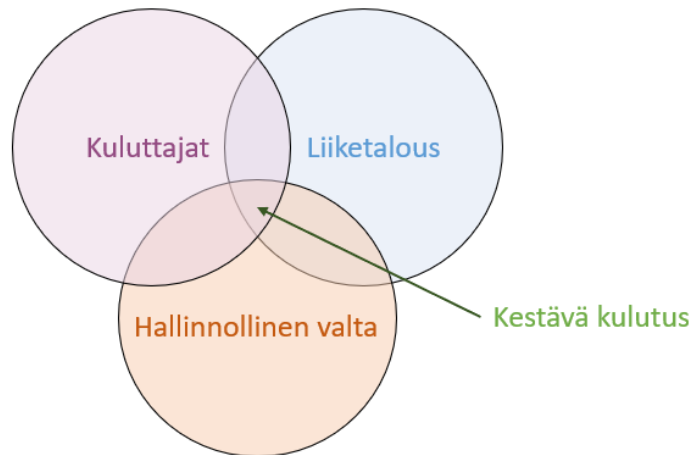
Suomessa materiaalien kulutus on 29,5 tuhatta kilogrammaa henkilöä kohden. Tämä kulutusmäärä on huomattavasti enemmän kuin EU-maiden keskiarvon, joka on 14,5 tuhatta kilogrammaa henkilöä kohden. Suomessa materiaalien kierto on myös pienempää kuin EU-maiden keskiarvo materiaalikierrossa. Suomessa kiertotalousaste on seitsemän prosenttia, toisin kuin EU:ssa keskiarvo on 11,7 prosenttia. (KISU n.d.)

2.3 Kuluttamisen vastuun kantajat

Kuluttajalla on päävastuu ja vaikutus oman kotitaloutensa kulutusmääriin sekä omiin kulutustottumuksiin. Kuluttajalla on mahdollisuus vaikuttaa kestävään kuluttamiseen ja ympäristövaikutuksiin hankkimalla laadultaan hyviä tuotteita ja mahdollisuuksien mukaan pitämällä tuote käyttötarkoituksessaan mahdollisimman kauan (Nissinen et al. 2017). Vaikka kuluttaja valitessaan kulutustuotetta ottaisi huomioon ympäristökestävyyteen vaikuttavia seikkoja, ei kuluttaminen ole siltikään vaikutuksetonta. Hankittaessa kulutustuotteita, tuotteen kysyntä kasvaa. Kuluttajat omilla ostopäätöksillään ohjaavat yrityksen arvojen muuttumista. Tuotanto lisääntyy tuotteiden osalta, jotka kuluttajat kokevat oman arvomaailmansa mukaisiksi. (Degerman 2017.)

Kestävän kuluttamisen näkökulmasta negatiivisena voidaan nähdä tuotteiden tuotantoketjujen kokonaisuuden hahmottaminen, sillä ne ovat monimutkaisia ja hyvin laajoja kokonaisuuksia. (Euro & Talous 2018.) On selvää, ettei yksittäisellä kuluttajalla ole suurta ja selkeää vaikutusta kulutusvalinnoillaan yksin. Kuluttajan on vaikea vaikuttaa kulutustuotteiden valmistusprosesseihin sekä alkuperään suurien tuotantoyritysten vierellä yksin. (Kotakorpi, E. et al. 2008, 94.)

Kestävä kuluttaminen pohjautuu eri sektorien yhteistyöhön. Vaikka kuluttajalla on päävastuu omasta kulutuksestaan, ei se tarkoita, että vastuu kestävästä kuluttamisesta on kokonaan kuluttajalla. Vastuun kestävästä kuluttamisesta jakaa kuluttajat, hallinnollinen valta sekä liiketalous, sillä yksikään näistä kolmesta vastuun kantajista ei pysty yksin muuttamaan kuluttamista kestäväksi. (Kotakorpi, E. et al. 2008, 94.) Kuvassa 5 havainnollistetaan yhteistyön merkitys kestävästä kulutuksesta luomiseksi.

Kuva 5. Yhteistyön merkitys kestävän kulutuksen syntymiseksi.

Yhteistyön avulla mahdollistetaan kestävä ja vastuullinen kuluttaminen, jossa tuotteen elinkaari on läpinäkyvä. Kestävää ja vastuullista valmistamista voidaan seurata tuotantoketjun eri vaiheissa ympäristömerkkien avulla. Ympäristömerkkejä on monenlaisia ja ne on kehitetty viranomaisten toimesta. Kaikki merkinnät eivät liity vain ympäristöön, sillä on kehitetty ympäristömerkkejä, jotka osoittavat tuotteen valmistamisen vaikutukset sosiaalisiin oloihin ympäristövaikutusten lisäksi. (Motiva 2023.) Kulutustuotteiden ympäristömerkkejä tarkastelemalla on helpompaa kuluttaa vastuullisesti ja kestävästi (Kiertokapula n.d).

2.4 Kuluttamisen suunta ja kestävän kuluttamisen tulevaisuus

Kuluttaminen on lisääntynyt varallisuuden ja kulutustuotteiden lisääntyessä. Kulutuksen lisääntymiseen on vaikuttanut tuotteiden käyttötarkoituksen rajaaminen yhteen toimintaan. Aikaisemmin kulutustuotteiden käyttötarkoitus on ollut laajempi, mutta nykypäivänä esimerkiksi monitoimikoneita on korvaamassa yksittäiset koneet tiettyyn tarkoitukseen. (Sanne 2002.)

Kulutuksen kasvua ja itse kulutusta ei voida silti pitää itsestään ongelmana, sillä se on välttämätöntä kuluttajien tarpeiden täyttämisen kannalta. Vapaavalintainen kuluttaminen voidaan puolestaan ajatella ongelmalliseksi. Vaikka kulutus ei suoraan ole ongelma, voi ei välttämättömän kulutus aiheuttaa ongelmia pitkällä aikavälillä. (Ahlqvist 2009.) Ongelma

syntyy, kun seuraavat sukupolvet eivät pysty täyttämään omia tarpeitaan aikaisempien sukupolvien ylimääräisen kulutuksen takia.

Kulutukseen voidaan vaikuttaa tulevaisuudessa kuluttajien sekä kulutusympäristön muutoksilla. Tällaisia muutoksia ovat esimerkiksi lakien muuttaminen kestävästä kehitystä tukeväksi sekä ympäristömerkkien käyttäminen. (Salo & Nissinen 2017.) Nykyistä kulutustasoa voidaan muuttaa vallitsevan elintavan ja kuluttajien arvoja muuttamalla. Hallituksen toimet muutoksien saamiseksi tulee olla tiukkoja ja muutosta tulee tapahtua yhteiskunnallisella tasolla (Toiskallio 2023). Tällaiset toimet ovat ohjauskeinoja, joilla voidaan saada vaikutusta aikaan talouteen, yhteistyöhön sekä tiedonkulkuun ympäristöasioiden edistämiseksi. Esimerkiksi suomalaisten kotitalouksien hiilijalanjälkien kuuluisi pienentyä jopa 70 prosenttia. Pienentämällä hiilijalanjälkeä radikaalisti seurauksena olisi kulutuksen tason lasku ilmastotavoitteita tukeväksi. (Suomen ilmastopaneeli 2020.)

Kuluttajien ajatellaan olevan kiinnostuneita vaikuttamaan kuluttamisen muutoksiin, mutta samalla kuluttajat ovat sidottuja nykyisiin olosuhteisiin. Kuluttajan ei kuitenkaan voida sanoa olevan ympäristön uhri, jonka teoilla ei ole vaikutusta. Ei voida kuitenkaan koskaan poissulkea faktaa, että yksilön ympärillä toimii isompi kokonaisuus, ympäristön rakenteelliset tekijät. (Sanne 2002.) Esimerkiksi suomalaisten kotitalouksien kulutuksen määrän ja sen päästöjen suunnan voidaan olettaa olevan laskussa, sillä vuonna 2016 kotitalouksien kulutuksesta aiheutuneet päästöt ja materiaalikulutus oli laskenut kymmenen vuoden takaisiin lukuihin (Nurmela 2018).

2.5 Kestävään kulutukseen vaikuttavat haasteet nyt ja tulevaisuudessa

Kestävän kulutuksen yksi suurimmista haasteista on kuluttajien vapaus hankkia ja omistaa kulutustuotteita oman mielensä mukaan. Kuluttajia voidaan kouluttaa sekä tiedottaa kulutuksen negatiivisista vaikutuksista, mutta kuitenkaan kuluttajia ei voida pakottaa muuttamaan omia henkilökohtaisia arvoja tai kulutuskäyttäytymistään. Vastuu on sen vuoksi jätettykin kuluttajille, sillä vain kuluttajat voivat tehdä lopulliset muutokset suuremmassa kokonaisuudessa. (Sanne 2002.) Yksi parhaista keinoista vaikuttaa kuluttajien tapoihin toimia on systeemin muutos, jolla pystytään vaikuttamaan kokonaisuuden avulla myös yksittäisiin kuluttajiin. Myös oman kulutuskäyttäytymisen näkymättömät

ympäristövaikutukset aiheuttavat haasteita kestävän kuluttamisen yleistymiselle (Thuren 2021, 54–55).

Tulevaisuuden haasteena on ymmärtää, että kuluttamisella on vaikutusta hyvinvointiin. Jotta hyvinvointi yhteiskunnassa saataisiin säästettyä, on ylikulutukseen vaikuttavia päätöksiä tehtävä (WWF 2019). Yksinkertaisin toimintatapa lähtee kuluttajista, joilla yhdessä on suuri vaikutusvoima. Kestävien valintojen lisääminen arjessa on tärkeää, sillä niiden vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä. (Toiskallio 2023.) Muutoksia ei saada aikaan hetkessä, mutta yksittäinen kuluttaja voi omilla valinnoillaan edistää tulevaisuuden kulutusmäärää ja kuluttajien hyvinvointia.

Tulevaisuudessa suunnitteluvaiheella on suuri merkitys. Tuotteiden suunnitteluvaiheessa voidaan nähdä noin 80 % päästöistä. Tuotteet, jotka suunnitteluvaiheessa osoittautuvat suuripäästöisiksi olisi tärkeää saada korvattua. Muutoksen luominen tuotteisiin, joissa luonnonvaroja kuluu huomattava määrä ei ole yksinkertainen. Tällainen muutos onnistuu helpoiten portaittain. (Anon 2010.)

3 RIITTÄVYYS JA KOHTUULLISUUS KULUTUKSESSA

Riittävyyden ja kohtuullisuuden määrittelemisen kulutuksen yhteydessä on vaikeaa. Riittävyyttä voidaan käsitellä monesta eri näkökulmasta. Kulutuksen välttämättömyyttä eikä sen riittävyyttä ole yksinkertaista määritellä. Riittävyyden määritelmä pohjautuu yleisesti köyhyystutkimuksien määrittelytavoista.

Kulutuksen yhteydessä riittävyys tarkoittaa sitä, että kulutuksella voidaan täyttää kuluttajien henkilökohtaiset tarpeet. (Niemelä & Raijas 2012, 5–6.) Kohtuullisella kuluttamisella tarkoitetaan kulutuksen tasoa, joka täyttää kaikki välttämättömät ihmisen tarpeet ja kuluttajan fyysinen ja psyykkinen terveys eivät kärsi (Aatola & Viinisalo 1995, 12). Kohtuullisessa kuluttamisessa kuluttaja kokee ihmisarvoista elämää ja kokee voivansa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan (Niemelä & Raijas 2012, 25). Riittävä kuluttaminen on määrällisesti juuri riittävällä tasolla, kohtuullinen kuluttaminen on riittävyyden rajan yli ja kuluttajilla on jonkinlaista valinnanvaraa. Kuitenkaan Suomen Perustuslaissa ei ole tarkemmin määritelty riittävän tai kohtuullisen perusturvan suuruutta (Niemelä & Raijas 2012, 3).

Riittävyyden ja kohtuullisuuden käsitettä voidaan tarkastella kansallisten viitebudjettien avulla, jotka ovat käytössä Suomessa, Ruotsissa, Britanniassa sekä Alankomaissa. Viitebudjettien tarkoituksena on jäsentää kohtuullinen minimikulutuksen taso tietyissä elämäntilanteissa, esimerkiksi talouden koko vaikuttaa viitebudjetin suuruuteen. Viitebudjettia on esimerkiksi käytetty toimeentulon määrän arvioinnissa. (Linnanen at al. 2020, 37.) Suomessa perusturvaa tuo toimeentulotuki, joka toimii turvana Suomessa asuville henkilöille, jotta henkilöt pystyvät harjoittamaan riittävää kuluttamista ja takaamaan oman hyvinvoinnin. Tämä on määrätty toimeentulosta koskevassa laissa ensimmäisen luvun 1 § ja huomioitu myös Suomen Perustuslain 19 § momenteissa.

Rahallinen riittävyys vaikuttaa kuitenkin kestäväen kulutuksen ylläpitämiseen suuresti. Isoimpana haasteena voidaan pitää riittävää pääomaa ja toimeentuloa jokaiselle henkilölle niin, että kohtuulliselle kulutukselle ei tulisi minkäänlaista estettä. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista nykymaailmassa, sillä pienituloiset henkilöt joutuvat usein valitsemaan edullisemmän, usein huonolaatuisemman ja epäekologisemman kulutustuotteen kalliimman

ja kestävimmin tuotetun kulutustuotteen sijasta. Tähän syynä on rahallisen pääoman vähäisyys. (Takuusäätiö 2020.)

Kuluttajan tarkastellessa omaa kulutuskäyttäytymistään riittävyyden ja kohtuullisuuden näkökulmasta, voi kuluttajan valintaa sekä ympäristövaikutuksien miettimisessä helpottaa kolmeen kysymykseen vastaaminen. Nämä kolme kysymystä, jotka tukevat kestävästä kuluttamisesta ovat: Mitä ostan? Miten käytän? Mitä teen tuotteelle käytön jälkeen? (Kotakorpi, E. et al. 2008, 98.)

3.1 Riittävyyden määritelmän haasteet

Riittävyyden määritelmä riippuu kokonaisuudessaan monesta eri asiasta. Riittävyyttä voidaan käsitellä monesta eri näkökulmasta, joka luo vaikeuden ymmärtää mitä erilaisissa tilanteissa riittävyydellä tarkoitetaan. Olemassa ei ole yhtä tapaa määritellä riittävyyttä, joka luokin suuren haasteen yhden määritelmän laatimiseksi. (Jungell-Michelsson & Heikkurinen 2022.) Riittävyys voidaan esimerkiksi ymmärtää keinona saada kulutus sekä tuotanto ekologisiin rajoihin, mutta myös riittävyydellä voidaan tarkoittaa materiaalista sekä rahallista riittävyyttä.

Voidaan olettaa, ettei suomalaisille kuluttajille riittävyys ole sama määrällisesti kulutuksen parissa kuin esimerkiksi kehittyvien maiden kuluttajille. Tähän vaikuttaa suomalaisten korkeampi elin- ja tulotaso. Suomalaiset henkilöt ovat tottuneet tiettyihin kulutushyödykkeisiin, jotka kuuluvat osaksi perustarpeistoa, mutta lopulta saattavat eri kuluttajien kohdalla olla hyödyttämiä. Tällainen kulutushyödyke on esimerkiksi kahvinkeitin tai televisio.

3.2 Kestävä kuluttaminen ja riittävyys kulkevat käsi kädessä

Kestävän kuluttamisen ja riittävyyden yhteys näkyy kuluttamisessa. Kestävän kuluttamisen tarkoituksena on täyttää kuluttajien tarve, niin että tulevaisuuden sukupolville luonnonvarat riittävät täyttämään heidän tarpeensa. Jotta tämä tarkoitus saadaan täytettyä, tulee

tämänhetkisen yhteiskunnan saada muutettua kulutusmääriä ja -käyttäytymistään huomattavasti (Toiskallio 2023).

Rahallinen riittävyys vaikuttaa kuluttamiseen ja kulutuksen määrään eniten sillä nykymaailmassa saadaan hankittua kulutustuotteita vain pääoman avulla. Kulutustuotteiden määrän voidaan olettaa siis olevan riippuvaista rahallisen varallisuuden määrästä kotitaloudessa. Näin ollen varallisuus voi määritellä jopa kuluttajan materiaalisen riittävyyden määrän. Tähän syynä voi olla pääoman alhaisempi taso, jonka vuoksi varallisuus riittää vain vähäiseen kulutustuotteiden määrään. Rahallinen pääoma vaikuttaa kulutusvalintoihin ja henkilöiden henkilökohtaisiin riittävyyden määritelmiin.

Kulutustuotteiden määrän voidaan olettaa olevan riippuvaista varallisuuden määrästä kotitaloudessa. Näin ollen varallisuus voi määritellä jopa kuluttajan materiaalisen riittävyyden määrän. Tähän syynä voi olla pääoman alhaisempi taso, jonka vuoksi varallisuus riittää vain pieneen kulutustuotteiden määrään.

Kaikki kestäväan kuluttamiseen liittyvät termit liittyvät myös kestäväan kehitykseen. Kestävä kehitys isona kokonaisuutena kätkee alleen monta termiä, mukaan lukien kuluttamisen, riittävyyden ja kohtuullisuuden. Jokaisen termin taustoja voidaan tarkastella vielä yksityiskohtaisemmin. Lopulta ollaan tilanteessa, jossa yhden käsitteen alle saadaan iso kokonaisuus, joka koostuu elämälle pakollista ja valinnaisista tuotteista. (lähteitä)

3.3 Kuluttaminen hyvinvoinnin tukijana ja sen haasteet

Kuluttaminen tukee kuluttajien hyvinvointia tiettyyn pisteeseen saakka. Kuluttajan hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kuluttaminen on mahdollista tasolla, joka täyttää kohtuullisen elämän edellytykset. Vaikka kuluttaminen on pakollista, voi kuluttaminen aiheuttaa liiallisissa määrin hyvinvointia heikentäviä seurauksia. Kotitalouksien tuloerot vaikuttavat valitettavasti hyvinvointiin jopa alentavasti (Pohjola 2013).

Hyvinvoinnin taso kulkee käsi kädessä päästöjen määrän suhteen. Kulutus toimintana mahdollistaa kuluttajien tarpeiden tyydyttämisen, jonka vuoksi kulutus tukee kuluttajien terveyttä. Kuluttamismäärän kasvaessa tarpeiden täyttämisen rajan yli, kasvattaa kuluttaminen päästömääriä, jonka voidaan näin ollen ajatella olevan yhteydessä myös

hyvinvointiin. Tämä voidaan nähdä negatiivisena kuluttajan hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvoinnin voidaan sanoa syntyvän varallisuuden oikein käytöstä. (Pohjola 2013.)

Kuluttamisessa negatiivisena puolena hyvinvointiin on kuitenkin kuluttajien tarpeiden liioittelu. Kuluttajalle tarpeellisia kulutustuotteita ovat tuotteet, jotka pois jäädessään aiheuttavat tuotteen käyttäjälle haasteita. Kuluttajalle tarpeelliset kulutustuotteet eivät välttämättä ole tarpeellisia, vaan usein omia haluja luullaan tarpeiksi. Kuluttajien haasteena on omistaa taito perustella halut kuulostamaan tarpeilta. (Thuren 2021.) Kulutustuotteilla usein onkin kuluttajalle itselleen tunnesidonnaisuutta ja tuotteen omistaminen saattaa luoda kaivattua tunnetta (Jackson 2005). Kaivattu tunne tukee hyvinvointia, mutta tutkimusten mukaan kuluttaminen ja sen muuttaminen kestävämmäksi tukee myös hyvinvointia (Toiskallio 2023).

4 KIERTOTALOUS RATKAISUNA KESTÄVÄÄN KULUTTAMISEEN

Kiertotalouden tavoitteena on tuotteiden ja raaka-aineiden suljettu kierto, joka jatkuu mahdollisimman pitkään. Kiertotalouden ajatuksen taustalla on nykyisten ja tulevien sukupolvien ympäristökestävyyden varmistaminen. Esimerkiksi kulutustavaraa käytettäessä kaksinkertaisen ajan, se puolittaa valmistukseen kuluvan raaka-aineen määrän päästöt sekä jätteen määrän. (Leinonen 2022, 36.) Kiertotaloudesta puhuttaessa, puhutaan strategiasta, jonka tavoitteena on ajaa eteenpäin vähähiilisempää yhteiskuntaa. Siinä korostuvat erityisesti kolme tavoitetta: vähennä, käytä uudelleen ja kierrätä. Kiertotalouden toiminta ei perustu ainoastaan tuotteiden kierron säätelyyn, sillä kiertotaloudessa hyödynnetään jakamistalouden malleja. (Sitra 2019).

Kiertotalouden tarkoituksena on taloudellinen hyvinvointi, joka toteutuu maapallolle sopivissa rajoissa (YM 2023). Kiertotaloudessa tavoitteena on mahdollisimman pienen jätemäärän syntyminen ja materiaalikierron maksimointi. Tarkasteltaessa yhdyskuntajätteen määriä vuodesta 1997 vuoteen 2019 voidaan huomata, kuinka yhdyskuntajätteen hyödyntäminen energiana ja materiaalina on kasvanut pienentäen kaatopaikkasijoitukseen menevän jätteen pieneksi osaksi. (Kestävä kehitys 2022.)

4.1 Kiertotalouden vaikutukset

Kiertotaloudessa, niin kuin kaikessa liiketoimintamalleissa, on olemassa hyviä sekä huonoja vaikutuksia nykyiseen verrattaessa. Kiertotalouden mallissa pienemmillä toimenpiteillä saadaan aikaan suuria ja pitkäaikaisia vaikutuksia. Jätteen tuottamisen minimoinnin, ekologisen suunnittelun sekä hyötykäytön avulla yritysten taloudellisia menoja sekä syntyviä kokonaispäästöjä voidaan alentaa. Kiertotaloudesta syntyviä etuja kulutuksen ja ympäristökestävyyden kannalta ovat ympäristöön kohdistuvan paineen aleneminen, uusien innovaatioiden edistyminen, työpaikkojen lisääntyminen sekä kilpailukyvyyn lisääntyminen yritysten välillä. (European Parliament 2015). Uusien innovaatioiden myötä, tuotteiden kestävyden parantuminen ja korjattavuus mahdollisesti parantuisivat, jonka seurauksena kuluttajien kulutustavat voisivat muuttua säästeliäämmiksi rahallisesti kuin ympäristön kannalta. Kiertotalouden positiivisena hyötynä on siis materiaalivirtojen pienentyminen ja

kulutustuotteiden pitkän eliniän takaaminen. Kestävistä sekä käytetyistä materiaaleista valmistetut tuotteet ovat tehokkain tapa kasvattaa kiertotaloutta ja sen kasvua (Pajunen & Silvennoinen 2018).

Vaikka kiertotalouden positiiviset vaikutukset houkuttavat toteuttamaan kiertotalouden mallia on huomattava, että siitä voi olla myös negatiivisia seurauksia. Negatiivisena käänköpuolena kiertotalouteen siirtymisen vaikutukset ylettyvät tuotantolinjalle saakka, jossa uusia tuotantoratkaisuja tulee keksiä ja valmistaa. Koska kiertotaloudessa on tarkoitus kierrättää, lainata tai vuokrata tuotteita niin, että ne pysyvät aina kierrossa, on seurauksia siitä esimerkiksi materiaalituottajille. Materiaalien tuottajien kysyntä vähentyy, kun kiertoön tarvittavaa materiaalia ei tarvita saman verran kuin aikaisemmin.

Kiertotalous mahdollistaa kuluttajille tavan kuluttaa ilman tuotteen omistamista. Kysymykseksi herää voiko tulevaisuudessa olla mahdollista, ettei mitään kulutustuotetta tarvitse omistaa (Thuren 2021, 143). Kestävässä kuluttamisessa lainaaminen ja vuokraaminen vähentävät tuotteiden kappalemäärällistä omistamista, mutta onko mahdollista tulevaisuudessa vuokrata tai lainata kaikki arkipäiväisessä elämässä tarvittavat tuotteet. Tällaista kuluttamista kutsutaan virtaavaksi kuluttamiseksi, jonka piirteitä ovat aineettomuus ja lyhytaikaisuus (Thuren 2021, 144).

4.2 Kiertotalouden tulevaisuus Suomessa

Kiertotaloudesta puhutaan tulevaisuudessa pakollisena toimena, sillä kiertotalouden avulla voidaan edistää YK:n kestävän kehityksen tavoitteita ja vaikuttaa hiilineutraalitavoitteeseen vuoteen 2035 mennessä (Valtioneuvosto 2021). Suomessa kiertotalouden tavoitteena on resurssitehokkuuden parantaminen. Resurssitehokkuudessa uusiutumattomat luonnonvarat pyritään korvaamaan uusiutuvilla materiaaleilla sekä yhteiskuntaa pyritään muuttamaan hiilineutraaliksi ja jätteettömäksi. (Sitra 2016.)

Kiertotaloustoiminta Suomessa on esimerkiksi EU:n moniin maihin verrattuna jäljessä. Kiertotaloustoiminnan sanotaan olevan Suomessa vasta alkuvaiheessa. (Valtioneuvosto 2021.) Kiertotaloustoimintaa kehitetään, jotta Suomen kiertotaloustoiminta olisi kärkipäässä vuonna 2025 (Sitra 2016). Hyvänä esimerkkinä Suomen kiertotaloustoiminnasta on käytetyn tavaran myyminen verkossa (Nissinen et al. 2017). Vuonna 2020 Tori.fi sivustolla käytettyjä

kulutustuotteita myytiin huomattavan suuri määrä edistäen hiilidioksidipäästöjen vähentymistä. Suomalaiset kuluttajat vähensivät käytettyinä ostettujen kulutustuotteiden avulla 195 000 tonnin edestä ilmastopäästöjä. (Kulmala & Lehtinen 2021.)

Suomen valtioneuvoksen kiertotalouden strategian asiakirjoissa kerrotaan, että kiertotalouteen siirtyminen vähentää luonnonvarojen käytöstä aiheutuvia päästömääriä. (YM 2021). Myös ympäristön kuormituksen vähentämiseen tulee tulevaisuudessa vaikuttaa tuotannossa ja kulutuksessa. Tämän saavuttamiseksi tarvitaan taloudellista ja hallinnollista ohjeistusta sekä ohjausta. (YM 2003.)

Hiilineutraalista kiertotaloudesta puhutaan kestävyyskriisin ratkaisijana. Hiilineutraalin kiertotalouden tavoitteena on saada talouskasvu jatkumaan ilman luonnonvarojen liiallista käyttöä. (Valtioneuvosto 2021.) Vuoteen 2025 mennessä Suomen kiertotaloudessa tavoitellaan talouskasvun ja hyvinvoinnin mahdollistamista kytkeytymättä kulutukseen (Sitra 2016).

5 KULUTUSTOTTUMUKSIIN POHJAUTUVA KYSELY

Kuluttamisen määrän suuruus ja sen päästöt aiheutuvat kuluttajien toimesta. Tämän vuoksi työn tueksi on luotu Google Forms-kysely kulutustottumusten kartoittamista varten. Kulutusta käsittelevä kysely lähetettiin pienelle ryhmälle korkeakouluopiskelijoita. Kyselyn tavoitteena oli saada vastauksia korkeakouluopiskelijoiden kulutustottumuksista, ajatuksista sekä kartoittaa kuinka yksiselitteisenä kuluttamista voidaan pitää.

Kyselyn analysoinnissa tulee ottaa huomioon, etteivät kaikki kysymykset olleet pakollisia vastata. Kyselyssä oli yhteensä 16 kysymystä, joista 10 oli pakollisia monivalintakysymyksiä. Kuusi kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, joiden vastaajamäärät vaihtelevat kysymyksestä riippuen. Avomien kysymyksien tarkoituksena oli antaa kyselyn vastaajille vapaus kertoa vapaammin aiheista.

5.1 Kyselyn kysymysten merkitys

Kyselyn tarkoituksena on saada vastaajina toimivat korkeakouluopiskelijat miettimään ja arvioimaan omaa kulutuskäyttäytymistään sekä omia arvomaailmojaan kulutukseen liittyen. Kyselyn kysymyksissä käsiteltiin yleisesti ajatusta kuluttamisesta sekä kulutustottumuksista, ympäristövaikutuksien miettimistä arkipäivässä, varallisuuden riittävyttä sekä riittävyttä käyttötavaroiden määrän osalta. Monivalinta- sekä avoimet kysymykset pyrkivät selvittämään samoja aihepiirejä, jotta kysymysten avulla saataisiin monipuolisempia vastauksia ja perusteluja.

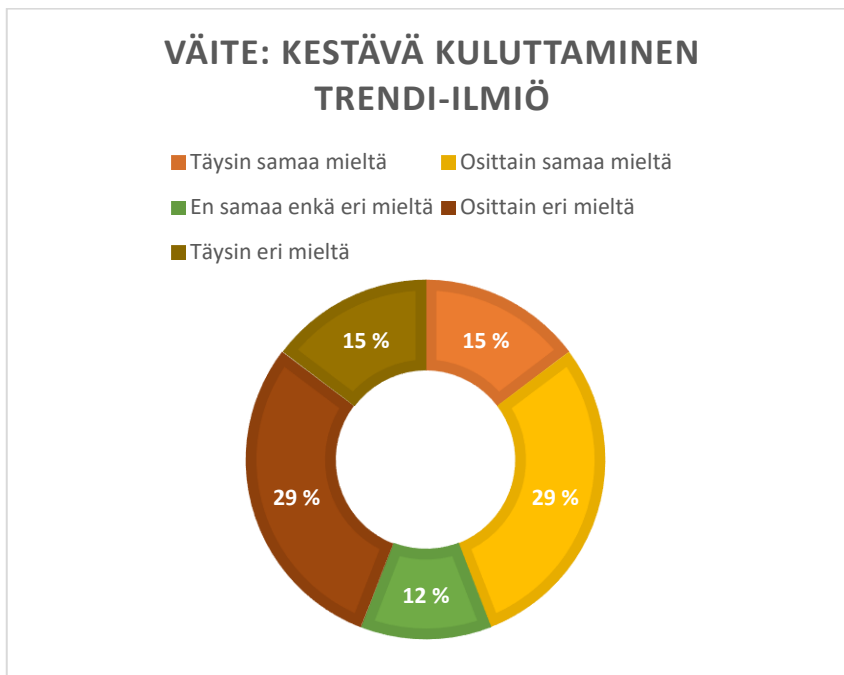
5.2 Vastausten analysointi

Kyselyyn vastasi 34 korkeakouluopiskelijaa, joista 56 % oli naisia, 35 % miehiä ja 9 % muunsukupuolisia. Kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden ikäjakauma vaihteli 18–26 vuotiaisiin henkilöihin, joista 76 % oli ikäluokaltaan 21–23-vuotiaita. Vastaajista 47 % asui yksin, 50 % kahden hengen taloudessa ja 3 % kolmen henkilön taloudessa. Kyselyyn

vastanneet henkilöt opiskelevat ympäri Suomea. Kyselyssä vaihtelua vastauksiin toi kotitalouden koko sekä vastaajien henkilökohtaiset mielipiteet ja tarpeet. Kaikki kyselyyn vastanneet henkilöt olivat suomalaisia korkeakouluopiskelijoita.

Henkilökohtaiseen kulutuskäyttäytymiseen pohjautuvissa kysymyksissä vastauksien samankaltaisuus erosi kysymyksestä riippuen paljon. Oman kulutuksen kestävyys arvioi osittain kestäväksi 59 % vastaajista. Vastaajista 24 % oli sitä mieltä, ettei kulutus ole kokonaisuudessaan kestävä ja loput vastaajista suhtautuivat oman kulutuksen kestävyysneutraalisti. Kulutustuotteita hankkiessa enemmistö mieltii ajoittain tai usein ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta. Myös kulutustuotteita hankittaessa 53 % on jättänyt kulutustuotteen hankkimatta mahdollisten ympäristövaikutusten vuoksi.

Kulutukseen liittyvä tarkastelu on lisääntynyt lähivuosien aikana, sillä kulutuksen määrän tulisi kehittyä pienemmäksi ympäristövaikutuksien vuoksi. Tämän vuoksi kyselyssä haluttiin selvittää kokevatko kuluttajat, että kestävä kuluttaminen ja vastuullisuus ovat trendi-ilmiö. Kuvassa 6 on esitetty graafisesti trendi-ilmiöön liittyvän kysymyksen vastauksien hajonta sen suuruuden ymmärtämiseksi. Täysin samaa mieltä trendi-ilmiöstä oli 15 %, osittain samaa mieltä oli 29 %, osittain eri mieltä oli 29 % ja täysin eri mieltä 15 % vastaajista. Neutraalilla kannalla oli 12 % vastaajista.

Kuva 6. Kestävä kuluttaminen trendi-ilmiönä.

Kulutustuotteita hankitaan ajoittain hetken tarpeena, vaikka todellisuudessa kyseessä on henkilökohtainen halu. Myös usein kuluttajat hankkivat toisillensa lahjaksi kulutustuotteita. Opiskelijoilta kysyttiin, mistä kulutustavaroista he olisivat valmiita luopumaan. Useimmat vastaukset liittyvät tekstiileihin, koriste-esineisiin sekä itsevalmistettavissa oleviin tuotteisiin.

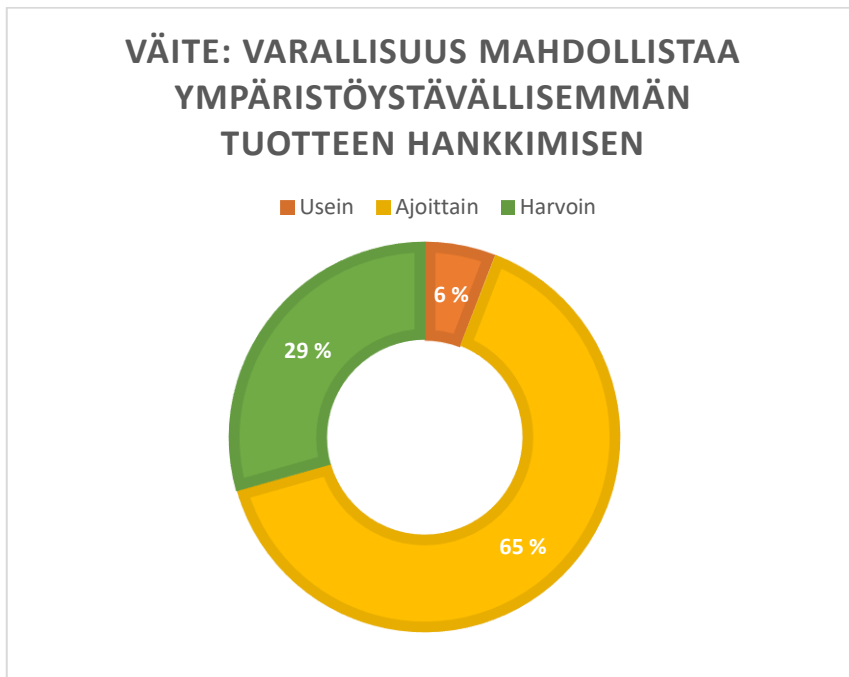
Kyselyssä kysyttiin kulutustuotteiden omistamisesta, joita ei ole käytetty kertaakaan. Tähän kysymykseen vastattiin tasaisesti. Kulutustuotteita, joita ei ole käytetty kertaakaan omisti 41 % vastaajista ja 32 % kertoi käyttävänsä jokaista kulutustuotetta, jonka omistavat. Henkilöt, jotka vastasivat omistavansa kulutustuotteita, joita ei ole koskaan käytetty pyydettiin vastaamaan mistä kulutustuotteista on kyse. Tällaisiksi kulutustuotteiksi kerrottiin vaatteita, astioita ja kodin muuta pientä irtaimistoa.

Tässä kandidaatintyössä pohditaan kiertotaloutta ratkaisuna kestävään kuluttamiseen, jonka vuoksi kyselyssä sivuttiin kiertotalouskäyttäytymistä. Opiskelijoista 9 % hankkii kulutustuotteita vain käytettynä, 18 % hankkii suurimman osan käytettynä, 32 % hankkii puolet käytettynä ja puolet uutena, 35 % hankkii pienen osan käytettynä ja 9 % vastaajista ei hanki kulutustuotteita lankaan käytettynä.

Perusteluja omalle kiertotalouskäyttäytymiselle pyydettiin myös kyselyssä. Positiivisena asiana opiskelijat vastasivat, että käytettynä hankkiminen on usein edullisempaa, ympäristöystävällisempi vaihtoehto sekä käytettynä löytyy uniikimpia tuotteita. Negatiivisena puolena kiertotaloudenmallista mainittiin, että mieluisten tuotteiden löytäminen on vaikeampaa tai jopa mahdotonta. Tiettyjen tuotteiden ostaminen ei käytettynä houkuta opiskelijoita hygieniasyistä, sillä esimerkiksi kankaaiset huonekalut voivat aiheuttaa ludeongelman.

Kiertotaloudessa lainaaminen on yksi keino vähentää kokonaiskulutusmäärää. Yhdessä avoimessa kysymyksessä tavaroiden lainaaminen nousi melkein jokaisen vastaajan vastaukseksi, kun kysyttiin tavarain kiertokäytöstä tarpeesta. Lainaaminen on kaiken lisäksi edullinen vaihtoehto, sillä opiskelijoiden vastauksista voidaan huomata myös varallisuuden vaikutus kulutusvalintoihin ja niihin vaikuttamiseen. Tämä varallisuuden vaikutus on graafisesti esitetty kuvassa 7. Kysymykseen vastaajista 6 % kokee, että voi usein valita ympäristöystävällisen vaihtoehdon varallisuuden näkökulmasta. Vastaajista 65 %

kokee, että on mahdollista ajoittain valita mahdollisesti kalliimpi ja ympäristöystävällisempi vaihtoehto ja 29 % koee harvoin voivansa hankkia ympäristöystävällisemmän vaihtoehdon.

Kuva 7. Rahallinen riittävyys mahdollistaa ympäristöystävällisemmän tuotteen hankkimisen.

Tuotteiden korvaaminen uudella vastaavalla tuotteella on kuitenkin ajoittain tarpeellista. Opiskelijoiden keskuudessa hankitaan olemassa olevan tuotteen tilalle uusi samaan tarkoitukseen oleva tuote usein rikkoutumisen johdosta. Myös käyttötavaran uudemmat ja kehittyneemmät versiot ovat syynä vastaavan tuotteen hankintaan. Varallisuuden rajallisuus voidaan jälleen huomata vastauksista, sillä uuden tuotteen hankkiminen voi olla edullisempää kuin vanhan tuotteen korjaaminen käyttökelpoiseksi.

Kaikkien saatujen vastauksien perusteella voidaan olettaa, että kuluttamiseen liittyvät toimintatavat ja ajatusmallit eivät ole vakiintuneet vain yhdenlaisiksi korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Jokaisen kyselyyn vastanneen opiskelijan vastaukset pohjautuvat jonkinlaiseen tietoisuuteen kestävydestä ja sen tavoitteista. Yksi isoimmista hidasteista opiskelijoilla kestävämpään ja vastuullisempaan kuluttamiseen on opiskelijoiden rahallinen varallisuus. Opiskelijoiden tietoisuus ajankohtaisuudesta ja pienien tekojen merkityksellä edesauttaa tulevaisuuden kestävämpää kuluttamista.

5.3 Vastauksien epävarmuustekijät

Epävarmuutta kyselyssä luo korkeakouluopiskelijoiden rehellisyys kysymyksiin vastaamisessa. Kuluttaminen aiheena voi tuntua kuluttajilla henkilökohtaiselta aiheelta, jonka vuoksi omaa kuluttamisen kuvaa voidaan muokata paremmaksi ympäristön kannalta tällaisessa kyselyssä. Vastaajat voivat kyselyn avoimiin kysymyksiin vastatessaan vastata vastauksen, joka ensimmäisenä tulee mieleen, ilman että toteuttavat kyseistä vastausta itse. Monivalintojen kysymyksien vastausvaihtoehdot ovat hiukan yleistettyjä, eivätkä ne välttämättä täysin sovellu jokaiselle vastaajalle kuvaamaan täysin omaa toimintaa tai ajatusmaailmaa.

Epävarmuutta kyselyn tuloksiin luo lisäksi se, ettei kyselyyn vastaamiskertoja ollut rajattu vain yhteen kertaan. Kysely toteutettiin anonyyminä, jonka vuoksi vastauksia ei ollut mahdollista rajoittaa. Kuitenkin vastauksia tarkasteltaessa voidaan huomata, ettei täysin samanlaisia vastauksia ollut yhtäkään kappaletta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kandidaatintyön aikana huomattiin, ettei kestävä kuluttaminen ole yksiselitteistä, sillä käsitteen alle mahtuu monen aiheeseen liittyvän termin sisältö. Kestävän kuluttamisen tarkoituksena on kuluttaa luonnonresursseja kohtuullisissa määrin sekä vaikuttaa alentavasti kulutuksesta syntyviin päästöihin. Suomessa kuluttajan keskimääräinen kulutuksesta koostuva päästömäärä on nelinkertainen verrattuna esimerkiksi tansanialaisen kulutukseen vastaaviin päästöihin. Kestävän kuluttamisen avulla aikaan saadaan positiivista vaikutusta ympäristökestävyyteen, sillä resurssien käyttöä vähennettäessä ja päästötasojen alentuessa ympäristönkestävyyttä tuetaan.

Kestävään kuluttamiseen pyritään vaikuttamaan pienen ja suurempien muutosten avulla. Eroavaisuuksissa maiden välissä kulutustottumuksissa on hyvin laajasti, eikä eroavaisuuksille ole olemassa yksiselitteisiä syitä. Suurimpina syinä kulutustottumusten eroavaisuuksiin voidaan pitää kuluttajien välistä eroavaisuutta riittävyyden ja kohtuullisuuden määritelmistä ja elintason sekä pääoman suuruuden vaihteluista. Myös kuluttajien henkilökohtaisien näkemysten eroavaisuutta ympäristöasioissa ja tavoissa toimia osana yhteiskuntaa voidaan pitää syynä kulutustottumusten eroavaisuuksiin. Kuluttaminen on kuitenkin osa yksittäisen kuluttajan identiteettiä.

Riittävyyden määrittely ei ole yksiselitteistä, sillä riittävyys tarkoittaa monessa yhteydessä eri näkökulmia. Eniten riittävyydestä puhutaan kuitenkin rahallisen riittävyyden yhteydessä. Rahallinen riittävyys mahdollistaa hankkimaan ja tukemaan kulutustuotteita, jotka ovat kestävämmiin tuotteisiin ja tukevat ympäristökestävyyttä.

Riittävyyden määrittely suomalaisille henkilöille ja heidän kotitalouksilleen riippuu itse kuluttajista. Kuitenkin yleistetyksi riittävää suomalaiselle kuluttajalle on materiaalisesti sekä rahallisesti sellainen kulutustuotteiden ja pääoman määrä, jolla pystytään täyttämään elämän perustarpeet. Jos pääoman tai kulutustuotteiden määrän vähäisyydestä aiheutuu haittaa tai haasteita kuluttajalle, on riittävyyden raja alitettu. Haasteen riittävyyden määritelmään tuo kuluttajien omat mielipiteet riittävyydestä. Eikä ole olemassa määritelmää, jonka mukaan tietyt kulutustuotteet riittävät ylittämään riittävyyden rajan, vaan kuluttajien tottumukset määrittävät mitkä tuotteet ovat tarpeellisia ja mitkä tarpeettomia. Kandidaatintyön tukena toteutetussa kyselyssä käy ilmi juuri määritelmien haasteellisuus, sillä vastaajien nimeämät tarpeettomat tuotteet poikkesivat paljon toisistaan.

Kestävä kuluttaminen on tärkeää tulevaisuudessa, jotta kulutusmääriä ja kulutuksen aiheuttamia päästöjä saataisiin alennettua. Kestävään kuluttamiseen ja sen toimintatapoihin panostetaan nyt ja tulevaisuudessa, jotta esimerkiksi Agenda 2030 tavoitteet kestävästä ja kohtuullisesta kuluttamisesta saataisiin toteutumaan. Osittain trendi-ilmiönä puhuttava kuluttaminen on ajankohtainen myös ympäristökestävyyden silmissä.

Toteutetun kyselyn ja kirjallisuuskatsauksen seurauksena löydetään yhtäläisyyksiä kestävästä kuluttamisesta tulevaisuuden näkymille. Korkeakouluopiskelijoiden kulutuskäyttäytyminen suurimmaksi osaksi tukee kestävämpää ja ympäristöä huomioivaa kuluttamista. Tulevaisuudessa kestävämmän kuluttamisen yleistymisen onkin yksi keinoista vähentää päästöjä, esimerkiksi kiertotalousmallin avulla, jossa tarkoituksena on olla tuottamatta lisää päästöjä ja käyttää jo olemassa olevat materiaalit loppuun mahdollisimman pienillä päästöillä.

7 YHTEENVETO

Tässä kandidaatintyössä perehdyttiin kuluttamistottumuksiin, niiden kestävyysasteeseen ja niihin vaikuttavien asioiden selvittämiseen. Kestävän kuluttamisen vakiintuminen osaksi jokaisen kuluttajan toimintaa vaatii vielä toimia, joilla pystytään vaikuttamaan isommin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja toimintatapoihin (Markkanen 2022). Kuluttamiskäyttäytymisen ollessa pakollista jokaiselle kuluttajalle, ei vapaaehtoinen kestävä kuluttaminen ole tulevaisuudessa vaihtoehto, jos päästötasoa halutaan saada laskettua radikaalisti. Kestävässä kuluttamisessa kulutustuotteen hankintasyys, käyttöikä sekä kierrättämistä on hyvä miettiä jo kulutustuotteen ostovaiheessa.

Kuluttaminen liittyy kestäväan kehitykseen ja yksi suurimmista tekijöistä kestävan kuluttamisen toteuttamiseen on rahallinen riittävyys. Suomessa suurempi pääoma mahdollistaa huolettomammin kuluttamisen (Leppälä 2022), jonka vuoksi suomalaisten kuluttajien keskimääräiset CO₂ päästöt ovat huomattavasti suurempia verrattaessa esimerkiksi kehittyvien maiden kulutus- sekä päästömääriin. Pääoman lisääntyessä voidaan sanoa, että päästöt kasvavat, kulutus kasvaa (Kotakorpi, E. et al. 2008, 62) sekä hyvinvointi kuluttajalla muuttuu.

Työn aikana todetaan, että kuluttamisesta on mahdollista saada kestäväa. Tällöin kuluttamisessa otetaan huomioon luonnonkestävyyden kaikki näkökulmat. Samalla tavalla kiertotalousmallia toteuttavat yritykset pyrkivät vähentämään tuotteiden kertakäyttöisyyttä, samalla kuluttamatta suuresti kuluttajan pääomaa sekä luonnonvaroja (Kulmala & Lehtinen 2021). Kestäväan kuluttamiseen voidaan vaikuttaa positiivisesti kiertotalouden avulla, sillä kiertotalous pyrkii tukemaan luonnonresurssien kuluttamisen kestävyttä. Vaikka kiertotalous tukeekin kestävan kuluttamisen tavoitteita ja toimintamallia, liittyy kuluttamiseen lisäksi riittävyyden käsite. Suurimpana vaikuttavana riittävyytenä kuluttamisessa vaikuttaa rahallinen riittävyys, joka ei aina mahdollista kestäväa kuluttamista ympäristöystävällisempien kulutustuotteiden kautta. Kuitenkin rahallisen riittävyyden ollessa pienempi, kiertotalousmalli voi olla mahdollisuus kestävan kuluttamisen toteuttamiseen, sillä kiertotaloudessa esimerkiksi käytettyjä kulutustuotteita myydään eteenpäin uusille omistajille.

Kandidaatintyön yhteydessä toteutettiin kysely korkeakouluopiskelijoille, jotka vahvistavat oletuksen siitä, ettei kulutustottumukset ole vakiintuneet yhdeksi. Kestävää kuluttamista tukevaa toimintaa voidaan harjoittaa kiertotalouden avulla. Tätä kiertotalouden mallia korkeakouluopiskelijat harjoittivat lainatessaan kulutustuotteita harvoin tarvittaviin kulutustuotteisiin. Myös käytettynä hankkiminen tukee kestävämpää ja vähäpäästöisempää kuluttamista.

Jokaisen kuluttajan kulutustottumukset muuttuvat jatkuvasti. Ei ole olemassa yhtä kuluttamisen muotoa, vaan kuluttaminen muokkautuu ympäristön ja yhteiskunnallisten rakenteiden seurauksena. Vaikka kulutuskäyttäytyminen muuttuu jatkuvasti huomaamatta, ei se tällä hetkellä suomalaisilla kuluttajilla ole ympäristön kannalta kestävä. Vuonna 2019 yhtä suomalaista henkilöä kohden CO₂ päästöjen määrä oli 7370 kg. Tulevaisuudessa päästömäärien ja kuluttamisen tulee vähentyä huomattavasti. Tulevaisuudessa kestävämpään kuluttamiseen yritetään vaikuttaa systeemin muutoksien avulla (Markkanen 2022), jotta halutut päästötavoitteet saavutetaan ja saadaan turvattua tuleville sukupolville heidän tarvitsemat luonnonresurssit hyvinvoinnin takaamiseksi.

LÄHTEET

- Aatola, L & Viinisalo, M. 1995. Kohtuullinen kulutus. Määrittelyn ja mittaamisen mahdollisuuksia ja ongelmia. s.12. [Viitattu 22.04.2023]. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Ahlqvist, K. 2009. Välttämättömän ja vapaavalintaisen kulutuksen raja on hämärtyvässä. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 13.02.2023]. Saatavissa: https://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-12-14_001.html?s=0
- Anon. 2010. Valistuneemmin ja puhtaammin: kestävä kulutus ja tuotanto. [Viitattu 25.02.2023]. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. ISBN 978-92-79-15748-6
- IAEG-SDGs. 2017. Revised list of global Sustainable Development Goal indicators. s.16 [Verkojulkaisu]. [Viitattu 13.02.2023]. Saatavissa: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Official%20Revised%20List%20of%20global%20SDG%20indicators.pdf>
- European Parliament. 2015. Circular economy: definition, importance and benefits. Päivitetty 05.12.2022. [Verkkouutinen]. [Viitattu 13.02.2022]. Saatavissa: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>
- Degerman, R. 2017. Vastuullinen kuluttaminen lisääntyy, mutta suurinta osaa kiinnostaa eniten hinta ja helppous. [Verkkouutinen]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-9930079>
- Jungell-Michelsson, J & Heikkurinen, P. 2022. Sufficiency: A systematic literature review. Ecological Economics. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 25.02.2023]. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800922000428>
- Euro & Talous. 2018. Suomen pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 14.03.2023]. Saatavissa: https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/51641/eurotalous_20181004_kasvu_jatkuu.pdf?sequence=1

- EK, Elinkeinoelämän keskusliitto. 2022. Kulutus. Päivitetty 22.12.2022. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/tietoa-suomen-taloudesta/kulutus/>
- Finlex. 2005. 13/2005 Kioton pöytäkirja. [Asetus]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2005/20050013/20050013_1
- Globalis. 2020a. Hiilidioksidipäästöt asukasta kohden. [Tilasto]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: <https://www.globalis.fi/Tilastot/co2-paeaestoet-per-asukas>
- Globalis. 2020b. Ekologinen jalanjälki. [Tilasto]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: <https://www.globalis.fi/Tilastot/ekologinen-jalanjaelki>
- Gummerus, E. 2019. GEM Economics. Kuluttamine on pakollista. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: <https://gemeconomics.com/2019/02/20/kulutus/>
- Greenpeace. 2019. Ylikulutuksen todellinen hinta. [Blogijulkaisu]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: <https://www.greenpeace.org/finland/blogit/greenpeace/ylikulutus/>
- HSY. n.d. Kiertotalous. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 23.01.2023]. Saatavissa: <https://www.hsy.fi/jatteet-ja-kierratys/kiertotalous/>
- Jackson, T. 2005. Motivating Sustainable Consumption: A review of Evidence on Consumer Behaviour and Behavioural Change. [Raportti]. [Viitattu 01.04.2023]. Saatavissa: https://www.researchgate.net/profile/Tim-Jackson-2/publication/275638627_Motivating_Sustainable_Consumption_A_Review_of_Evidence_on_Consumer_Behaviour_and_Behavioural_Change/links/5c0a4444299bf139c744d1a5/Motivating-Sustainable-Consumption-A-Review-of-Evidence-on-Consumer-Behaviour-and-Behavioural-Change.pdf
- JYU. 2021. Johdatus planetaariseen hyvinvointiin. [Verkkokurssi]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: <https://onlinecourses.jyu.fi/course/view.php?id=28§ion=23#tabs-tree-start>
- Kestävä kehitys. 2022. Suomalaisten kulutuksen hiilijalanjälki on pysynyt liian suurena. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 15.02.2023]. Saatavissa: <https://kestavakehitys.fi/-/yksityinen-kulutus-2021-suomalaisten-kulutuksen-hiilijalanjalki-on-pysynyt-liian-suurena>

Kiertokapula. n.d. Kestävä kulutus. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 21.01.2023]. Saatavissa: <https://www.kiertokapula.fi/neuvonta-ja-ymparistokasvatus/ohjeita-ja-oppaita-lajitteluun/kestava-kulutus/>

KISU. n.d. Kiertotalous – Suomi on osaamisen ja tiedon solmukohta. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 05.04.2023]. Saatavissa: <https://kiertotaloussuomi.fi/>

Kotakorpi, E. et al. 2008. KotiMIPS: kotitalouksien luonnonvarojen kulutus ja sen pienentäminen. s. 37, 62, 94 & 98. Helsinki: Ympäristöministeriö. [Viitattu 26.02.2023]. ISBN 978-952-11-3259-9.

Kulmala, A & Lehtinen, A. 20121. Tässä ne ovat – 41 kiinnostavaa kiertotalousyritystä Suomesta. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 05.05.2023]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/tassa-ne-ovat-41-kiinnostavaa-kiertotalousyritysta-suomesta/>

Kuluttajaliitto. n.d. Kuluttajan suojan peruskäsitteitä. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 14.02.2023]. Saatavissa: <https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/kuluttajansuojan-peruskasitteita/>

Leinonen, L. 2022. EKO Muoti. Kiertotalous on tulevaisuutta. s.36. Kustantaja Studio Sillankorva. [viitattu 07.02.2023]. ISBN 978-952-94-6961.1

Leppälä, M. 2022. Kuka on kuluttaja. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 22.04.2023]. Saatavissa: <https://kuluttajakiertotalous.turkuamk.fi/yleinen/kuka-on-kuluttaja/>

Liike. 2020. Miksi Liikunnan Kehitysyhteistyö LiiKe kokee tärkeäksi tukea Ilmastoveivi2019 – kampanjaa? [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 08.03.2023]. Saatavissa: <https://liike.fi/2020/11/17/a1/>

Linnanen, L. et al. 2020. Suomen ilmastopaneeli Raportti. s. 37. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 07.02.2023]. Saatavissa: https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Sufficiency-in-climate-policy_2020-09-25.pdf

Markkanen, M. 2022. Onko kestävä kuluttaminen pelkkää luopumista. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 22.04.2023]. Saatavissa: <https://kulma.kkv.fi/2022/03/22/onko-kestava-kuluttaminen-pelkkaa-luopumista/>

Motiva. 2023. Ympäristömerkit. Päivitetty 17.01.2023. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 05.04.2023]. Saatavissa:

https://www.motiva.fi/koti_ja_asuminen/kestava_kuluttaminen_ja_hankinnat/ymparistomerkit

Niemelä, M. & Raijas A. 2012. Kohtuullinen kulutus ja perusturvan riittävyys. s.3, 5–6, 25. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 21.01.2023]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33563/Selosteita80.pdf?sequence=3>

Nissinen, A., et al. 2017. Tavoitteesta toiminnaksi-kestävän kulutuksen ja tuotannon visio ja tärkeimmät toimenpiteet. [Raportti]. [Viitattu 06.02.2023]. Saatavissa https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/228339/SYKEra_31_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nurmela, J. 2018. Kotitalouksien aiheuttamat päästöt ovat laskusuunnassa. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 02.04.2023]. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/kotitalouksien-aiheuttamat-paastot-ovat-laskusuunnassa/>

OPH. 2023. Opetushallitus. Taloudellinen kestävyys ja kuluttaminen. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 23.01.2023]. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taloudellinen-kestavyys-ja-kuluttaminen>

Pajunen, N & Silvennoinen, R. 2018. Miten yrityksesi voi lisätä materiaalien ja tuotteiden kiertotaloutta. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/blogit/miten-yrityksesi-voi-lisata-materiaalien-ja-tuotteiden-kiertotaloutta/>

Pohjola, M. 2013. Talouskasvu ja hyvinvointi. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/pohjola.pdf>

Salo, M & Nissinen, A. 2017. Consumption choices to decrease personal carbon footprints of Finns. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/10/Consumption_choices_to_decrease_personal_carbon_footprints_of_Finns.pdf

Sanne, C. 2002. Willing consumer – or locked-in? Policies for sustainable consumption. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 15.03.2023]. Saatavissa: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.cc.lut.fi/science/article/pii/S0921800902000861>

- Saramäki, Rinna. 2020. 250 ilmastotekoa, jolla pelastat maailman. s.14 & 95. Kustannusyhtiö Otava, Keuruu. [Viitattu 30.01.2023]. ISBN 978-951-1-35067-5
- Sitra. 2016. Kierrolla kärkeen - Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016–2025. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 05.04.2023]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Selvityksia117-3.pdf>
- Sitra. 2019. Asteen elämäntavat. Tavarat, vapaa-aika ja palvelut. [Raportti]. [Viitattu 30.01.2023]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/05/1o5-asteen-elamantavat.pdf>
- Suomen ilmastopaneeli. 2020. Suomalaisten kotitalouksien hiilijalanjäljen pienennyttävä 70 prosenttia – vähähiilisiä vaihtoehtoja voidaan tukea myös ohjauskeinoin. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 02.04.2023]. Saatavissa: <https://www.ilmastopaneeli.fi/tiedotteet/suomalaisten-kotitalouksien-hiilijalanjaljen-pienennyttava/>
- SVT, Suomen virallinen tilasto. Päivitetty 2019. Pienituloisuus 2017, Liitetaulukko 1. Kotitalouksien määrä, keskikoko, kotitalousväestön koko ja keskimääräiset kulutusyksiköt Suomessa vuosina 1966–2017. Helsinki: Tilastokeskus [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 14.03.2023]. Saatavissa: https://www.stat.fi/til/tjt/2017/02/tjt_2017_02_2019-03-08_tau_001_fi.html
- Sustainable development goals. n.d. Goal 12: Ensure sustainable consumption and production patterns. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 01.04.2023]. Saatavissa: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-consumption-production/>
- Takuusäätiö. 2020. Kohtuullinen kulutus. [Blogijulkaisu]. [Viitattu 28.03.2023]. Saatavissa: <https://www.takuusaatio.fi/julkaisu/kohtuullinen-kulutus/>
- Tanninen, E. 2020. Kestävä kuluttaminen vaikuttamisen keinona ja kulutusyhteiskunnan vastavoimana. [pro gradututkielma]. [viitattu 07.02.2023]. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/22997/urn_nbn_fi_uef-20200795.pdf?sequence=1
- Thuren, J. 2021. Kaikki kuluttamisesta: Näin aloin käyttää rahojani paremmin. Helsinki: Gummerus. [Viitattu 07.04.2023]. Neljäs painos. ISBN 978-951-24-3061-1

Tilastokeskus. 2022. Suomi lukuina. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 22.03.2023]. Saatavissa: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/185257/yyti_sul_202200_2022_25505_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y

United Nations. 1987. Our Common Future. [Raportti]. [Viitattu 01.04.2023]. Saatavissa: https://www.are.admin.ch/dam/are/en/dokumente/nachhaltige_entwicklung/dokumente/bericht/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf.download.pdf/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf

Uotinen, S. 2011. Luotettavaa tietoa ja merkityksellisiä valintoja – Kuluttajien ympäristövastuullista järkeilyä ilmastonmuutoksesta ja ohjausjärjestelmien hyväksyttävyydestä. [Maisterintutkielma]. [Viitattu 15.03.2023]. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/27057/Maisterintutkielma%20Uotinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Toiskallio, T. 2023. WWF. Suomen ylikulutuspäivä on tänään – ylitimme kestävän kulutuksen rajat noin nelinkertaisesti. [Uutisartikkeli]. [Viitattu 31.03.2023]. Saatavissa: <https://wwf.fi/uutiset/2023/03/suomen-ylikulutuspaiava-on-tanaan-ylitamme-kestavan-kulutuksen-rajat-noin-nelinkertaisesti/>

Valtioneuvosto. 2021. Uusi suunta. Ehdotus kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi. [Päätösehdotus]. [Viitattu 02.04.2023]. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/88099>

Virtanen, S. Kuluttajan ostokäyttäytymiseen vaikuttavat tekijät ja pakonomainen ostokäyttäytyminen. [Opinnäytetyö]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104943/Virtanen_Salla-Mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

WWF. 2019. Näillä teoilla voit vähentää ylikulutustasi. Päivitetty 18.11.2021. [Uutisartikkeli]. [Viitattu 23.01.2023]. Saatavissa: <https://wwf.fi/uutiset/2019/07/nailla-teoilla-voit-vahentaa-ylikulutustasi/>

WWF. 2020. Ecological footprint. [Verkkójulkaisu]. [Viitattu 03.03.2023]. Saatavissa: https://wwf.panda.org/discover/knowledge_hub/all_publications/ecological_footprint2/

YM, Ympäristöministeriö. 2003. Kestävän kehityksen kansallinen kokonaisarvion. [Raportti]. [Viitattu 19.04.2023]. Saatavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40372/SY_623.pdf?sequence=1&isAllowed=y

YM, Ympäristöministeriö. 2021. Periaatepäätös. Valtioneuvoston periaatepäätös kiertotalouden strategisesta ohjelmasta. [Periaatepäätös]. [Viitattu 01.04.2023]. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/88097>

YM, Ympäristöministeriö. 2023. Kuluttajat kiertotaloudessa. [Raportti]. [Viitattu 01.04.2023]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164630/YM_2023_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn kysymykset 1–5.

Opiskelijoiden kulutustottumukset

Tämän kyselyn vastaamiseen aikaa kuluu noin 5 minuuttia. Kysely on osa kestävää kulutusta käsittelevää kandidaatintyötä.

Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa opiskelijoiden kulutuskäyttäytymistä kulutustavaroiden osalta. Kulutustavaroilla tarkoitetaan tavaroita, joita löytyy suurimmasta osasta kotitalouksista. Tällaisia kulutustavaroita ovat mm. huonekalut, astiat, tekstiilit, elektroniikka ja muu kodin irtaimisto.

🔍 ⋮

* Pakollinen

1. Minkä ikäinen olet? * 🔍

18-20

21-25

24-26

27+

2. Sukupuolesi? * 🔍

Mies

Nainen

Muu

En halua vastata

3. Montako henkilöä talouteesi kuuluu? * 🔍

Yksi

Kaksi

Kolme

Neljä tai enemmän

4. Koetko, että oma kulutuksesi on kestävää ympäristönäkökulmasta? * 🔍

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

En samaa onkö eri mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

5. Onko ympäristöön kohdistuva kuormitus mielessäsi hankkiessasi kulutustuotetta? * 🔍

Usein

Ajoittain

En osaa sanoa

Harvoin

Ei koskaan

Liite 2. Kyselyn kysymykset 6–12.

6. Oletko jättänyt kulutustuotteen hankkimatta ympäristövaikutusten vuoksi? *

Kyllä

En osaa sanoa

En

7. Mitä mieltä olet väittämästä: Kestävä kuluttaminen ja vastuullisuus ovat trendi-ilmiö. *

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

En samaa eikä eri mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

8. Omistatko kulutustuotetta, jota et ole käyttänyt kertaakaan? *

Kyllä

En osaa sanoa

En

9. Jos vastasit edeltävään kysymykseen "Kyllä", mistä kulutustuotteesta/tuotteista on kyse.

Kirjoita vastaus

10. Hankitko esim. huonekaluja tai astioita käytettyinä? *

Kaikki

Suurimman osan

Saman verran uutena kuin käytettynä

Pienen osan

En lainkaan

11. Kysymykseen 10 liittyen, perustele vastauksesi. Miksi?

Kirjoita vastaus

12. Jos tarvitset jotakin tavaraa kertaluontoisesti, eikä sinulla ole sitä. Miten toimit?

Kirjoita vastaus

Liite 3. Kyselyn kysymykset 13–16.

13. Koetko, että sinulla on varallisuuden kannalta varaa valita ympäristöystävällinen vaihtoehto? *

Usein

Ajoittain

En osaa sanoa

Harvoin

Ei koskaan

14. Mitkä ovat syitä, jonka vuoksi hankit olemassa olevan tuotteen tilalle uuden samaan tarkoitukseen olevan tuotteen?

Kirjoita vastaus

15. Koetko, että ostamatta jättäminen tukee kestävyttä? Miksi?

Kirjoita vastaus

16. Onko taloudessasi perus kulutustavaroita, joita ilman pärjäisit? Mitä nämä tavarat ovat?

Kirjoita vastaus